

EKOLOŠKI DOLG SLOVENIJE SLOVENIAN ECOLOGICAL DEFICIT

ALI ŽIVIMO V MEJAH NAŠEGA PLANETA?
Are we living within the limits of our planet?

Nataša Kovač

Letos je 22. avgust potekal v znamenju globalnega ekološkega dolga. Do tega dne je bila naša poraba naravnih surovin in ekosistemskih storitev v ravnovesju z obnovitveno sposobnostjo Zemlje. Z drugimi besedami povedano – do tega dne smo porabili vse biološke vire, ki jih Zemlja lahko obnovi v enem letu.

Dan ekološkega dolga beležimo letos več kot tri tedne kasneje kot v letu 2019. K temu so v veliki meri prispevali ukrepi, sprejeti za zaježitev globalne epidemije novega koronavirusa. Podatki kažejo, da je v tem času prišlo do zmanjšanja sečnje lesa (–8,4 %) in manjših izpustov iz prometa (–14,5 %), kar je pomemben zgodovinski premik na področju varovanja okolja. To sta namreč tisti dve gospodarski dejavnosti, ki največ prispevata k celotnemu ekološkemu odtisu.

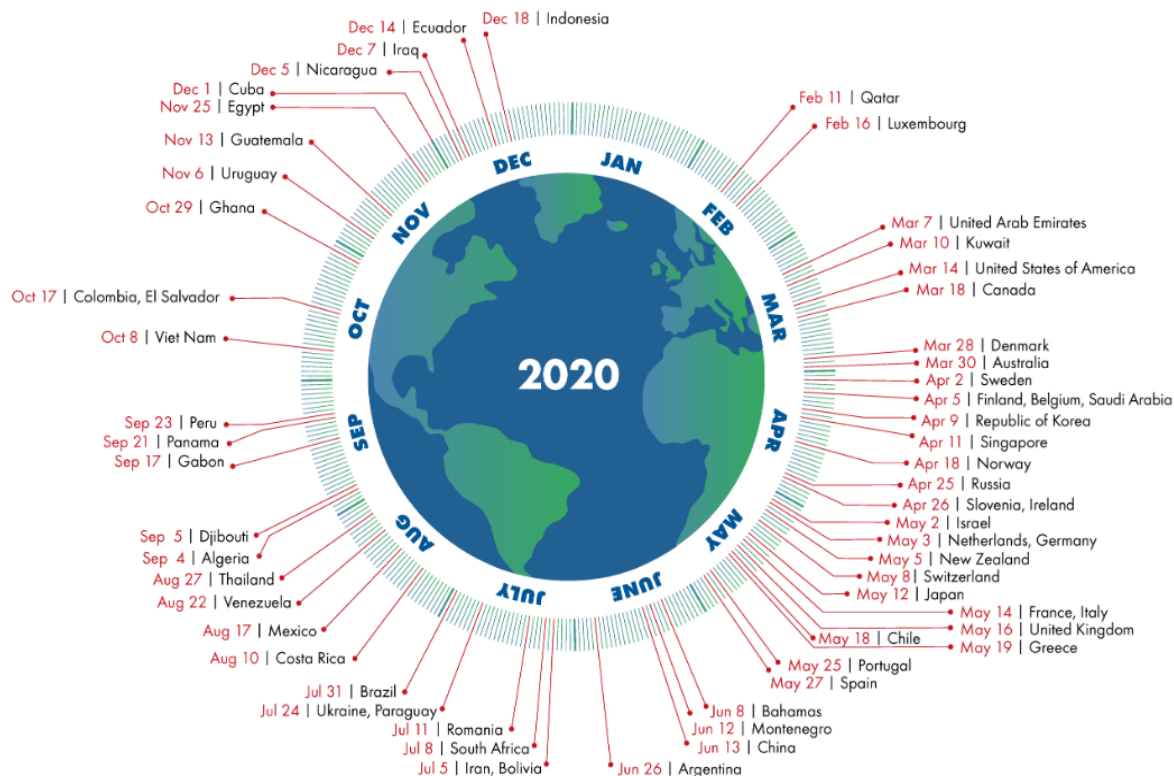
Nenadno krčenje ekološkega odtisa zaradi globalne pandemije, kar je daleč od namerne in načrtovane spremembe, potrebne za doseganje ekološkega ravnovesja, dokazuje, da je vzorce porabe naravnih virov mogoče spremeniti v zelo kratkem časovnem okviru, vendar ob skrbnem predhodnem načrtovanju.

Ekološki dolg se izračunava iz podatkov ekološkega odtisa. Ekološki odtis velja za enega izmed najbolj celostnih kazalcev trajnosti na področju okolja. Z njim spremljamo porabo naravnih virov in obnovitveno sposobnost površin (biokapaciteto), ki jo prebivalstvo potrebuje za ohranjanje svojega načina življenja. Enota za spremljanje ekološkega odtisa je globalni hektar (gha), ki predstavlja površino, ki ima enako produktivnost kot 1 ha s povprečno globalno produktivnostjo. Če porabimo več od obnovitvene sposobnosti narave, govorimo o ekološkem dolgu.

Ministrstvo za okolje in prostor je skupaj z Agencijo RS za okolje v letu 2018 začelo sodelovati z globalno neprofitno organizacijo Global Footprint Network, ki je izdelala podrobnejšo analizo za našo državo. Analiza ekološkega odtisa kaže, da človeštvo trenutno porabi 60 % več, kot je mogoče obnoviti – ali toliko, kot če bi živeli na 1,6 planeta. V Sloveniji je ekološki odtis bistveno višji od globalnega, saj porabimo toliko, kot bi živeli na treh planetih. Zato smo dan ekološkega dolga v Sloveniji obeležili že bistveno prej – 26. aprila 2020. Slika 1 prikazuje dan nastopa ekološkega dolga po posameznih državah sveta.

Leta 2016 je povprečni prebivalec Slovenije potreboval 5,13 gha bioproduktivnih površin za vzdrževanje svojega življenjskega sloga. Te potrebe za 86,5 % presegajo svetovno povprečje, ki znaša 2,75 gha na osebo. Vrednost ekološkega odtisa Slovenije je več kot dvakrat višja od biokapacitete (2,24 gha na osebo).

K ekološkemu odtisu največ prispeva ogljični odtis, ki je posledica netrajnostne rabe energije, predvsem fosilnih goriv v gospodinjstvih (za ogrevanje) in prometu. Na račun rabe fosilnih goriv, se povečuje raba naravnih virov, raven biokapacitete, ki je potrebna za obnovo naravnih virov pa se zmanjšuje. Zaradi vse večjih razlik med porabo in obnovitveno sposobnostjo, se naravno ravnovesje vedno bolj ruši. K temu veliko prispeva zmanjšanje površine gozdov. Gozdovi predstavljajo tako globalno kot tudi v Sloveniji pomemben del biotske raznovrstnosti. Žal se njihova sposobnost obnavljanja zmanjšuje, v Sloveniji predvsem zaradi naravnih vplivov, kot so vetrolomi, žled, podlubniki. Tako gozdovi v Sloveniji postajajo vir izpustov ogljikovega dioksida in ne več ponor, kar je veljalo do nedavnega. Tudi zaradi tega postaja Slovenija čedalje bolj ranljiva za podnebne spremembe.

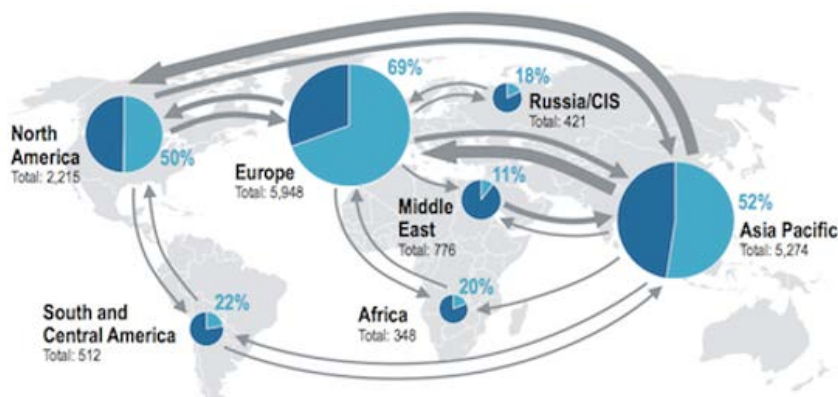

Slika 1. Dan nastopa ekološkega dolga po posameznih državah
Figure 1. Ecological deficit day per selected country

Preračun ekološkega odtisa je še posebej zanimiv, ker v izračunu upošteva tudi potrošnjo, uvoz in izvoz ter s tem kaže na našo vpetost v mednarodne trgovinske tokove (slika 2). Ekološki odtis potrošnje je seštevek odtisa proizvodnje v državi z odtisom uvoza v državo, minus odtis izvoza iz države. Pri tem se proizvodnja in uvoz šteje kot obremenitev države uvoznice, izvoz pa je obremenitev države uvoznice. Analiza podatkov za Slovenijo kaže, da je v Sloveniji potrošnja štiridesetkrat višja od proizvodnje, kar pomeni, da je potrošnja, tako kot v večini držav po svetu, osnovna gonilna sila gospodarstva. Tudi uvoz in izvoz sta bistveno višja od lastne proizvodnje, v primeru Slovenije še posebej na področju kmetijskih izdelkov. Od surovin uvozimo največ aluminija in plastike, izvažamo pa predvsem hlodovino.

Slovenija je leta 2017 s sprejemom Strategije razvoja Slovenije 2030 ekološki odtis izbrala za enega ključnih kazalcev za področje okolja in določila cilj zmanjšanja za 20 % do leta 2030 (iz 4,7 globalnega hektara na osebo leta 2013 na 3,8 gha leta 2030). Po višini ekološkega odtisa se je naša država takrat uvrščala v povprečje držav EU, po zadnjih podatkih pa to povprečje presega. Cilj zmanjšanja ekološkega odtisa (za 20 %) je vključen tudi v Nacionalni program varstva okolja do leta 2030 (NPVO), kazalec ekološki odtis pa vsebujejo tudi podlage za razvojno načrtovanje na ravni statističnih regij za obdobje 2021–2027 (v skladu z Operativnim načrtom o sodelovanju ministrstev pri pripravi regionalnih razvojnih programov za obdobje 2021–2027).

Vzporedno s projektom analize ekološkega odtisa Slovenije je Ministrstvo za okolje in prostor skupaj z Agencijo RS za okolje vzpostavilo projekt izračuna projekcij in scenarijev za izbrane ukrepe za zmanjšanje ekološkega odtisa Slovenije, kar predstavlja bogate strokovne podlage za učinkovite ukrepe znižanja ekološkega odtisa.

Slika 2. Mednarodni trgovinski tokovi (Roland Berger Institute, 2018)

Figure 2. Global trade flows (Roland Berger Institute, 2018)

Najpomembnejši vidik obračunavanja ekološkega odtisa in biološke zmogljivosti je, da omogoča dolgoročni gospodarski uspeh, ki temelji na biološkem kontekstu, našo pozornost pa osredotoča na ključne sestavine dolgoročnega razvoja trajnostno uspešnih gospodarstev. Iz dosedanjih analiz ekološkega odtisa Slovenije izhajajo naslednja priporočila za ukrepanje:

- Osredotočiti se bo potrebno na naložbe z dolgo življenjsko dobo. To vključuje infrastrukturne odločitve v okviru urbanističnega načrtovanja - od prevoza do gradnje stavb. Ključnega pomena je zagotoviti učinkovito rabo virov, kar povečuje sposobnost Slovenije za uspešen prihodnji razvoj, sicer postanejo takšne naložbe vse večja obveznost, saj izgubijo vrednost v času naraščajočih podnebnih sprememb in vse večjih omejitev virov.
- Prednostno bo potrebno upravljanje z gozdovi in zagotoviti obnovitvene kmetijske prakse za ohranjanje in povečanje biološke zmogljivosti.
- Spodbujati bo potrebno trajnostne vzorce vedenja, kot sta trajnostna mobilnost in energetska učinkovitost.
- Povečevati bo potrebno rabo obnovljivih virov energije.
- Spodbujati bo potrebno lokalno prehransko samooskrbo. Ti ukrepi lahko izboljšajo varnost virov ob pretresih dobavnih verig, ki jih doživljamo v sedanji pandemiji in postajajo vse verjetnejši v času naraščajočih podnebnih sprememb.

Nedavna izkušnja pandemije nam je pokazala, kako prepletena so naša življenja. Soočenje z neenakostjo ter družbeno, gospodarsko in politično napetostjo jasno kaže, da bo v prihodnje za doseg ciljev potrebna večja solidarnosti in sodelovanje nas vseh. Vprašajmo se, kateri skupni cilj bi lahko bil pomembnejši od našega dolgoročnega sobivanja znotraj meja našega planeta.

SUMMARY

Earth Overshoot Day 2020 lands on August 22, more than three weeks later than in 2019, according to Global Footprint Network. The date reflects the 9.3 % reduction of humanity's Ecological Footprint from January 1st to Earth Overshoot Day compared to the same period last year, which is a direct consequence of the coronavirus-induced lockdowns around the world. Decreases in wood harvest and CO₂ emissions from fossil fuel combustion are the major drivers behind the historic shift in the long-term growth of humanity's Ecological Footprint.

The Ecological Footprint is the most comprehensive biological resource accounting metric available. It adds up all of people's competing demands for biologically productive areas – food, timber, fibers, carbon sequestration, and accommodation of infrastructure. Currently, carbon emissions from burning fossil fuel make up 60 percent of humanity's Ecological Footprint.